

Марія Бригадир

*к. психол. н., доцент кафедри психології та соціальної роботи
Тернопільського національного економічного університету*

ПАНДЕМІЯ: ШЛЯХИ ОСЯГНЕННЯ, РОЗУМІННЯ ТА СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ (СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Ми переживає не простий час перебування в самоізоляції через пандемію. Людство останні 100 років не пам'ятає події такого масштабу, яка б на стільки глобально та не толерантно втрутилась у всі аспекти буття. Здавалось у ХХІ ст. при процвітанні досягнень науково-технічного прогресу у всіх галузях, можливостями максимальної міжнародної співпраці, зняття проблеми кордонів та дистанцій – постала ситуація – де знівельовані всі попередні досягнення. Ми знову стали заручниками обставин, яким не знаємо як зарадити.

Оскільки проблема планетарного масштабу, то і її вирішення потребує системного, комплексного підходу. Сплочення та диференційований підхід до подолання одномоментних негараздів призведе лише до загострення кризової ситуації, а не до її вирішення. Тому в нашому дослідженні ми опираємось на систему наукового знання у філософському, соціологічному та психологічному контекстах, це дасть нам змогу проаналізувати проблему пандемії на індивідуальному, груповому та колективному рівнях і знайти можливі шляхи її подолання.

У філософському контексті в нашому науковому пошуку ми опирались на ідеї: Платона, Емануїла Канта, Мартіна Гайдеггера, Жана Бодрійяра, П'єра Борд'є. Погляди цих філософів відображені в постулатах постмодернізму, де основу всього становить етика (мораль), людина розглядається як цілісна особистість, яка може адаптуватись до мінливого всесвіту та нормально в ньому співіснувати – лише послуговуючись етичними принципами[5]. Законодавчі акти як норми регулювання взаємовідносин у соціумі мають ґрунтуватись на принципі довіри. Де присутня довіра – там панує мораль, де присутня мораль – там стабільне суспільство, де кожен громадянин відчуває безпеку.

Соціологи: Макс Вебер, Петирим Сорокін, Еміль Дюркгейм – наголошували на тому, що співіснування людей є продуктивним за умов взаємодопомоги та підтримки, дотримання норм порядності. Так М. Вебер у

праці «Протестантська етика і дух капіталізму», яскраво описує негативні наслідки економічного егоїзму [1]. Результати при цьому є такими негативними, що призводять до руйнування спільноти загалом. Принципи єдності та взаємозв'язку всіх елементів соціуму описує і Петирим Сорокін [6]. Схожі ідеї присутні і у вчені Еміля Дюркгейма [4]. Добробут і життя однієї людини визначається рівнем буття іншої, суспільство діє і функціонує як складна система, в якій всі елементи взаємозв'язані.

Для достатньої зрозумілості та логічності викладу матеріалу будемо розпочинати наш науковий пошук від розгляду одиничного до загального, від індивідуального до колективного.

Психологи дослідили, що людиною в житті керують такі базові потреби: безпека життя, соціальність. Коронавірус COVID-19 та пандемія несе їм загрозу: щодня з екранів телебачення, з сторінок інтернет-видань, з шаленою частотою тиражується інформацію про вірус, про незнання як його подолати, його загрозу для здоров'я – така невизначеність і постійне нагадування про небезпеку ініціює перебування людини в полоні страху (за себе, за своє здоров'я, здоров'я і життя рідних близьких і т. ін.).

Людина народжується істотою безпомічною, вона може вижити, лише у соціальному середовищі, в оточенні інших людей. Для нормального і стабільного функціонування вона потребує задоволення потреби в соціальній афіліації (схвалення її дій, вчинків), в ситуації ізоляції – людина взагалі позбавляється багатьох контактів, настає період невизначеності, який породжує страх – про втрату соціального статусу, соціальної значимості.

Підсумувавши все вище викладене можемо констатувати таку обставину: в період пандемії провідною емоцією стає – емоція страху.

Страх – це одна із базових емоцій людини, яка допомагає їй вижити та зберегти свою цілісність [2; 3]. В метафоричному контексті її можна пов'язати із вогнищем, якщо його контролювати, то воно зігріває, приносить користь, якщо втратити контроль за ним, то воно згасне, або розгориться і зруйнує все навколо. І перший, і другий варіант розгортання ситуації не є ефективним та доцільним. Не контрольований страх частіше призводить до появи фобії, яка повільно нищить психіку людини, або апатії, яка пізніше може перерости в депресію. На думку Томкінса – страх сама токсична і згубна емоція [3].

Убезпечити суспільство від перебування у полоні страху можливо за умов створення безпечного середовища, де панує довіра та відповідальність.

Відповідальність – це категорія етична, яка завжди суб'єктивно зніційована (в іншому випадку це примус), її поява можлива там де присутня мораль. Відповідальність проявляється на індивідуальному, груповому та колективному рівнях.

Ситуація із пандемією надзвичайно складна та загрозна її вирішення та подолання можливе за умов появи відповідальності:

- індивідуальної – індивід усвідомлює ситуацію і координує свої вчинки для збереження власного здоров'я, добробуту та комфорту людей, які його оточують, при цьому недопустимим є обман та брехня;
- групової – всі рівні перед законом і немає «елітних» груп, яким можна займатись тим, що решти заборонено (торгівля, розваги і т. ін.), непорядність та нівелювання цього постулату призведе до незворотних наслідків;
- колективної – відображення правдивої інформації, статистики про те, що відбувається із COVID-19, не пересмикування і відсутність маніпуляції фактами.

Поява відповідальності – породить довіру, там де є довіра – там не панує страх, який породжує хаос та руйнації.

За генерування відповідальності на фізіологічному рівні відповідає в головному мозку неокортес. Дослідження психологів засвідчують, що у складних ситуаціях неокортес задіюється лише на 5 % [2]. Саме така обставина спонукає до роздумів про міру юридичного втручання у питання розголошення чи не розголошення діагнозу про COVID-19.

Можемо констатувати конфлікт інтересів: з однієї сторони права людина (нерозголошення діагнозу), з другої – добробут спільноти (повідомлення діагнозу). Вирішення цього конфлікту в кожній країні буде залежати від рівня розвитку суспільства, наскільки воно є зрілим чи інфантильним. Відповідно, ті держави де процвітають традиції демократії, доброчесності, де присутні всі рівні відповідальності – законодавчі акти максимально відстоюватимуть інтереси особистості. Країни, які перебувають на стадії інфантилізму – запроваджуватимуть закони, які не зважатимуть на особисті інтереси та через примус (штучну відповідальність) встановлюватимуть

порядок. В останньому випадку не виключена наявність маніпуляцій, бо незрілий соціум здатний відчувати тільки страх, який його цілком поглинає та робить суспільство легко керованим. Україна має всі ресурси обрати свій шлях у вирішенні питання із пандемією, але лише у взаємодії із світовою спільнотою, при цьому залишаючись вірною своїм інтересам та відстоюючи права кожного громадянина.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Протестантська етика та дух капіталізму. – К.: Наш формат, 2018. – 216 с.
2. Экман П. Психология эмоций. Я знаю, что ты чувствуешь. СПб.: Питер, 2010, 334с.
3. Изард К.Э. Психология эмоций пер. с англ. СПб., 2011. 464 с.
4. Кавецкий С. Концепция аномии Э. Дюркгейма и современные социальные трансформации// Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2015. Т.35. - С. 38-42.
5. Куцепал С. В. Специфіка ідеології в парадигмі постмодерну // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2017. № 2 (33). - С. 88-94.
6. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество/ Общ. ред., сост. и предисл. А.Ю.Согомонов. – М.: Изд-ство политической литературы, 1992. – 544 с.